

Тақризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Ҳайдарова Мавзуна Маҳмудҷоновна дар мавзун “Хусусиятҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён дар раванди таҷрибаомӯзии таълимӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм аз рӯйи ихтисоси 13.00.01. – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ)

Дар шароити имрӯзаи Тоҷикистон яке аз вазифаҳои аввалини таҳсилот - ин дар муҳассилин тарбия намудани сифатҳои баланди шаҳрвандӣ, ҳисси қарзи ахлоқиву масъулиятнокӣ нисбат ба ояндаи мамлакат мебошад. Асоси методологии тарбияро дар кишвари мо тафаккури нави сиёсӣ ва фарҳангӣ ташкил медиҳад, ки моҳияти он таҳқими истиқлолияти давлатӣ, ваҳдати худшиносии миллӣ, ҳисси ватандӯстӣю ватанпарастӣ, таъмини амнияти давлату миллат, ҳифзи тамомияти арзӣ ва манфиатҳои умумимиллӣ мебошад.

Дар воқеъ, қатори мушкилотҳои мухталифи таҳсилот ба масоили раҳнамунсозии хонандагону донишҷӯён ба ватандӯстӣю ватандорӣ, ҳамчун арзиши миллӣ диққати кофӣ равона карда намешавад, гарчанде ҷавонон бештар ба инкишофи эҳсосоти арзиш, маънавию ахлоқӣ, тарбияи шаҳрвандӣ ниёз доранд ва мароқ зоҳир менамоянд. Маҳз дар давраи ҷавонӣ арзишҳои маънавӣ ва ахлоқӣ ташаккул меёбанд, муносибатҳои баҳодиханда ба ҳодисаҳои мухталифи воқеият шакл мегиранд, дарки чуқур ва амиқи масъалаҳои мураккаби иҷтимоӣ - сиёсӣ ба назар мерасанд. Дар ин асос, аз нуктаи назари мо, интихоби мавзун мазкур барои тадқиқоти диссертатсионӣ аз ҷониби Ҳайдарова Мавзуна Маҳмудҷоновна ба аҳамияти муҳими илмӣ молик буда, муаммои ҳалталаби илми педагогикаи муосир маҳсуб меёбад.

Диссертатсия аз пешгуфтор, 3 боб, 9 ҷисм, хулоса, рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аз 225 номгӯй ва замимаҳо иборат мебошад. Ҳаҷми умумии диссертатсия 197 саҳифа буда, матни асосии рисола 171 саҳифа ва

замимаҳои он 26 саҳифаи компютери ро ташкил медиҳад. Инчунин, дар диссертатсия 17 ҷадвал, 5 диаграмма, 3 гистограмма ва 2 расм ҷой дода шудааст.

Дар муқаддима мубаҳраи муаммои таҳқиқшаванда асоснок гардида, объект, предмет, ҳадаф, фарзия, вазифаҳои он муайян шудаанд, асосҳои методологӣ, марҳалаҳо ва методҳои таҳқиқот таъин шуда, навоарӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалӣ, нуқтаҳои барои дифоъ пешниҳодшаванда ифода ёфтаанд.

Дар боби якум «Арзишҳои ватандӯстӣ, ҷанбаҳои назариявии масъалаи ташаккули майли донишҷӯён ба Ватан» масъалаи арзишҳои ватандӯстӣ ҳамчун падидаи илмӣ - педагогӣ ва роҳҳои афзалиятноки тарбияи донишҷӯён дар ин самт, омилҳои ташаккули майли донишҷӯён ба арзишҳои ватандӯстӣ, нақши табиат ва боигарии моддию маънавии миллӣ дар ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён баррасӣ гардида, хусусиятҳои ҷавонони муосир дар самти шавқу завқ, ҳавасмандкунонӣ, иҷтимоӣ, эҳсосотӣ, иродавӣ, маърифатӣ ва шахсӣ тарҳрезӣ шудааст.

Аз ҷониби диссертант Ҳайдарова М.М. дар асоси таҳлилҳои назариявии гузаронидашуда хатарҳои шахсияти ҷавонони муосир муайян карда шуданд, ки инҳо: скептисизм, экосентризм, нигилизм, пастравии қобилияти таҳлил, мушкилӣ дар созмон додани занҷири мантикии дурудароз, заифгардии ҳисси ҳамдардӣ, сатҳи пешрафт, сифати дониш, иродаи қавӣ надоштан, тез зерӣ таъсири дигарон қарор гирифтани, парешонӣ, диққатнопазирӣ, ба нишондиҳандаҳои зоҳирӣ аҳамият додан ва дигарон мебошанд. Ба андешаи диссертант, бартараф намудани ин хатарҳо дар раванди ташаккули майл ба арзишҳои ватандӯстӣ тавассути таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ, ки ба синну соли донишҷӯён мутобиқ гардонидани шудааст, имконпазир аст.

Дар боби дуюм «Таҷрибаомӯзии таълимӣ ҳамчун воситаи самараноки ташаккули майли донишҷӯён ба Ватан» таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ аз дидгоҳи педагогӣ ҳамчун воситаи самараноки ташаккули

майли донишҷӯён ба Ватан ҳамчун арзиш дида баромада шудааст. Таҷриба бо маънои то маш ин таҷрибаи ҷамъовардашуда, маҷмуи усулҳо ва малака дар ин ё он соҳаи фаъолият мебошад. Воҳидҳои сохтори таҷриба фаъолияти мақсаднок, воситаи таҷриба, объекти фаъолияти амалӣ маҳсуб меёбанд.

Ба андешаи диссертант табиат дар канори муҳити таълимӣ воситаи самараноки таълим ва тарбия маҳсуб ёфта, имкониятҳои пуриктидори педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёнро дорост. Дар диссертатсия мундариҷаи таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ ва дар асоси фаъолияти маърифатии муҳассилин таҷрибаомӯзиҳои табиӣ, иқтисодӣ ва комплексӣ баррасӣ гардидаанд.

Дар боби сеюм «Фаъолияти озмоишӣ ҷиҳати татбиқи шартҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ» тавассути методҳои гуногун корҳои озмоишӣ ҷиҳати татбиқи шартҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ баррасӣ гардиданд, таҷрибаи татбиқи шартҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ анҷом ёфта, динамикаи ташаккулёбии арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ муайян гардидааст.

Дар асоси тадқиқоти гузаронидашуда, муаллифи рисола ба чунин навоғониҳои илмӣ дастрас гардидааст: ду ҷанбаи арзишҳои ватандӯстӣ - майлу рағбат ҳамчун раванди ташаккули муносибати бозътимод нисбат ба табиат, муҳити зист, халқу миллат, анъанаҳои миллӣ, таъриху фарҳанг, ғояҳои миллӣ ва майлу рағбат ҳамчун натиҷа, яъне доро будан ба донишҳои фароҳ оид ба Ватан, ки як қатор хусусиятҳо, аз ҷумла зодгоҳ, маҳалли зист, анъанаҳо, таърих, фарҳанг, табиати маҳал, мавқеи географӣ, муқаддасот, хислатҳои миллӣ, халқ, оила, давлат, ватандӯстӣ, қарз, шараф, ки образи эстетикӣ ва ҳомии Ватанро таҷассум менамоянд, муҳимтарин арзёбӣ карда мешаванд; алоқамандии шартҳои педагогии ташаккули арзишҳои

ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ муайян карда шуданд; модели сохторӣ - вазифавии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ дар алоқамандӣ бо ҷузъҳои сохтори он (мақсад, мундариҷа, раванд, натиҷа) қорқард шудааст, ки барои пешгӯии амалишавии натиҷабархши мақсади гузошташуда дар асоси истифодабарии иқтидори педагогии таҷрибаомӯзиҳои саҳроӣ ва комплексӣ имконият медиҳад; комплекси илмӣ - методии таъмини ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ, ки дорои барномаи ҳамгиро: заиф, ғаёл, ҳамғаёл ва таҷрибаомӯзиҳои саҳроӣ ва комплексӣ; маводҳои ташхисӣ ва дидактикӣ оид ба муаммои таҳқиқшаванда асоснок карда шудаанд.

Аҳамияти назариявии натиҷаи таҳқиқот аз он иборат аст, ки дар таҳқиқот натиҷаи қорҳои озмоишӣ дар васеъ гардидани донишҳои назариявӣ оид ба раванди ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ, ки дар ҷамъи алоқаҳои дохилӣ ва берунаи нишондиҳандаҳои меъерии ҷузъҳои он: маърифатӣ, ҳиссиётӣ, ғаёлнокӣ дар амал инъикос мегардад, саҳми назаррас дорад; таснифоти таҷрибаомӯзиҳои саҳроӣ ва комплексӣ дар асоси хусусияти омӯзиш қорқард шудааст; ҷой доштани мушкилоти ташкилӣ - таълимӣ: мавсимӣ будани таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ дар раванди таълим; арзёбии ноқиғояи иқтидори педагогии таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ аз ҷониби муассисаи таълимӣ; самаранок истифода карда натавонистани имкониятҳои таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ дар самти донишандӯзӣ оид ба Ватан ва табиати беназири он, паст будани қобилиятҳои таҳлил ва мурағтаб сохтани занҷири дурударози мантиқӣ муайян карда шудааст.

Дар диссертатсияи тақризшаванда дар баробари муваффақиятҳои назаррас баъзе камбудию норасоиҳо низ роҳ ёфтаанд, ки зикри ҷанде аз онҳо барои тақмили минбаъдаи диссертатсия хеле муфиданд:

1. Дар рисола теъдоди зиёди адабиётҳои илмӣ оид ба масъалаи

таҳқиқшаванда омӯхта ва таҳлил шудаанд, аммо аз нигоҳи мо таҳқиқотҳои олимони кишвар дар диссертатсия оид ба мавзӯи таҳқиқшаванда нисбатан камтар таҳлил гардидаанд.

2. Омилҳои асосие, ки дар ҷумҳурии боиси коҳиш ёфтани арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён мегарданд, таҳлили пурраи худро наёфтаанд.

3. Дар диссертатсия ва автореферат ҳатогиҳои имловӣ ва услубӣ мавҷуданд, ки ислоҳи онҳо ҳатмист.

Бояд қайд кард, ки камбудии ошкоршуда ба мазмуну муҳтаво ва аслияти кори диссертатсионӣ таъсир намерасонанд ва арзиши илмӣ онро коста намеkunанд. Кори диссертатсионӣ анҷомёфта буда, мақолаҳои нашрнамудаи муаллиф ба мазмуни рисола мувофиқат меkunанд.

Диссертатсия ягонагии дохилоро доро буда, усулҳое, ки дар раванди таҳқиқот истифода бурда шудаанд, сифати мусбии диссертатсияро ифода намуда, онро метавон минбаъд дар таҳқиқотҳои илмӣ вобаста ба объекти омӯзиш мавриди истифода қарор дод.

Дар натиҷаи омӯзиш ва таҳлили диссертатсияи мазкур, ба хулоса омадан мумкин аст, ки муҳаққиқ ба мақсадҳои гузоштааш ноил гардидааст. Нуқта ва хулосаҳои илмӣ дар диссертатсия пешниҳодшуда, аз диди илмӣ навгонӣ эътироф карда шуда, метавонанд аз тарафи омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба таври васеъ дар амалияи педагогӣ самаранок истифода бурда шаванд.

Натиҷаи таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 25 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия ба таъби расидаанд.

Автореферат пурра муҳтавои диссертатсияро дарбар мегирад ва дар он натиҷаҳои асосӣ, ки дар бобҳо, зерфаслҳо ва зербандҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дарҷ гардидаанд, мутобиқат менамояд.

Диссертатсияи Ҳайдарова Мавзуна Маҳмудҷоновна дар мавзуи «Хусусиятҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён дар раванди таҷрибаомӯзии таълимӣ» кори таҳқиқоти мустақилона анҷомёфтаи илмиву таҳассусӣ буда, ба талаботҳои Низомномаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 таҳти №267 тасдиқ гардидааст, қомилан ва пурра ҷавобгӯ буда, муаллифи он Ҳайдарова Мавзуна Маҳмудҷоновна ба дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01. – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) арзанда аст.

Муқарризи расмӣ:

Муовини директор оид ба тарбия
ва рушди ҷавонони Донишкадаи иқтисод
ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати
Тоҷикистон, номзади илмҳои филологӣ,
дотсент

Аҳророва Г.У.

Суроға: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Хучанд, хиёбони Исмоили Сомонӣ 169. Тел.: +992 (3422) 6-03-21, E-mail: info@iet.tj

Имзои н.и.ф., дотсент Аҳророва Г.-ро тасдиқ менамоям.

Мудири шӯъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи
давлатии тиҷорати Тоҷикистон

Маҳмудов Ш.У.

08.06.2023с.